

Nr 191.

Av herrar **Åqvist** och **Bergvall**, om *provisorisk pensionsförstärkning åt vissa pensionerade befattningshavare i statens tjänst.*

Frågan om ett mera definitivt ordnande av statstjänstemännens avlönings- och pensionsförhållanden har, efter att en lång tid stått på dagordningen, under de senaste åren i hög grad aktualiserats. Vad avlöningsfrågan beträffar tillsattes våren 1936 en kommitté, 1936 års lönekommitté, med uppdrag att verkställa utredning och inkomma med förslag i ärendet. Då det visade sig, att denna kommitté icke kunde avgiva något förslag i sådan tid att det kunde föreläggas 1937 års riksdag, framlade Kungl. Maj:t för nämnda riksdag förslag om provisorisk avlöningsförstärkning åt statstjänstemännen i avvaktan på löneregleringens genomförande. Förslaget härom blev med vissa ändringar bifallet av riksdagen. Numera har 1936 års lönekommitté avgivit ett betänkande med förslag till nytt civilt avlöningsreglemente, vilket torde komma att läggas till grund för en proposition i ämnet till innevarande års riksdag. Lönekommitténs förslag är såtillvida ofullständigt, som kommittén ej medhunnit någon utredning ifråga om tjänstemännens inplacering i lönegrader. Denna del av avlöningsfrågan kan därför ej bliva föremål för riksdagens omprövning förrän vid 1939 års riksdag.

Beträffande tjänstepensioneringen har någon utredning ännu ej igångsatts och det torde därför vara ovisst, huruvida ett förslag till ordnande av denna kan vara att förvänta ens till 1939 års riksdag. Det är emellertid angeläget att pensionsfrågan ej undanskjutes utan snarast bringas till en tillfredsställande lösning.

Statstjänstemännens pensionsförhållanden lämna nämligen för närvarande åtskilligt övrigt att önska. Detta gäller framför allt pensionsbeloppen, som måste anses vara alltför låga i förhållande till avlöningsförmånerna. Tidigare har det ansetts att pensionen för statens befattningshavare i allmänhet borde motsvara ungefär två tredjedelar av slutavlöningen. Efter övergången till nuvarande avlöningssystem med dyrortsgrupperade löner blevo pensionsbeloppen fastställda så, att de ungefärligen motsvarade två tredjedelar av avlöningen å billigaste ort, d. v. s. A-ort. Då ortstillägg tidigare — i de fall sådant utgick — ej heller var pensionsgivande, kan det vid ett ytligt betraktande förefalla som om proportionen mellan avlönings- och pensionsförmånerna härvid borde bliva i stort sett oförändrad. En dylik slutsats är emellertid förkastad — och i hög grad oriktig. Orsaken härtill är att söka i det förhållandet, att vid införandet av nuvarande system med dyrortsgrupperade

löner de förutvarande billigare orterna — d. v. s. orter å vilka ortstillägg ej utgick — i stort sett fördelades å grupperna A till D. Då förutvarande billigaste ortslön sålunda fördelades å fem ortsgrupper gör man sig följaktligen skyldig till ett stort misstag genom att jämställa den med A-ortslönen. Löneläget å såväl A- som B-gruppen ligger av denna anledning lägre än den lönenivå å vilken pensionen tidigare beräknats.

Att vad nu anförts icke endast är ett teoretiskt resonemang utan en praktisk realitet framgick tydligt sedan genom beslut av 1935 års riksdag de äldre pensionerna höjts i syfte att bringa dem i närmare överensstämmelse med s. k. nyreglerade pensioner. Det visade sig nämligen vid den omräkning av äldre pensioner, som verkställdes i anledning av sagda riksdagsbeslut, att i åtskilliga fall de pensioner, som beviljats enligt de omedelbart före övergången till ny löne- och pensionsstat gällande grunder, blevo högst väsentligt större än vad som i vederbörande grad skulle utgå enligt den nya pensionslagen. Den förhöjning som vidtogs var dock i regel endast s. k. förhöjning I, d. v. s. den ökning av de gamla pensionerna, som erfordrades för att kunna för dem tillämpa samma dyrtidstilläggsbestämmelser som beträffande nyreglerade pensioner. Någon förhöjning II, syftande till reel pensionsförbättring, kunde ej komma i fråga, då de gamla pensionerna redan med förhöjning I blevo högre än motsvarande nyreglerade pensioner.

En jämförelse mellan de jämlikt ovannämnda k. kungörelse nu utgående s. k. nya pensionerna och motsvarande nyreglerade pensioner är av ett visst intresse, då den visar storleken av den pensionsförsämring, som inträdde för befattningshavarna vid övergång å nyreglerad avlöningsstat.

Här nedan göres en sådan jämförelse beträffande vissa befattningar vid kommunikationsverken.

Löne-grad	Befattning	Pension enligt före $\frac{1}{7}$ 1920 gällande grunder	Vidstående pension utgår enligt k. k. 280/25 med	Pension enligt civila pensionsregl.	Vinst (+) eller förlust (—) i pensionshänseende genom övergång till ny stat
		kr.	kr.	kr.	kr.
15	Postassistent	2 950	3 336	3 036	—300
	Telegrafassistent	2 950	3 336	3 036	—300
	Stationskontors) skrivare	3 024	3 420	3 036	—384
17	Förste stationsskrivare	3 276	3 708	3 444	—264
18	Stationsinspektör av kl. 4 A	3 528	3 984	3 684	—300
20	Postmästare av klass 3 } ..	3 700	4 188	3 924	—264
	Kontrollör				
	Stationsinspektör av klass 3	3 780	4 272	3 924	—348
22	Postmästare av klass 2 A } ..	4 300	4 872	4 476	—396
	Förste kontrollör				
	Stationsinspektör av klass 2	4 284	4 860	4 476	—384
24	Postmästare av klass 1 B } ..	4 600	5 292	5 076	—216
	Överkontrollör				

De »nyreglerade pensionerna» äro, som synes, för de angivna tjänstemännen väsentligt lägre än de pensioner av äldre typ, varmed de jämförts. Orsaken härtill har förut påvisats: man har i realiteten bestämt de nyreglerade pensionerna med utgångspunkt från ett lägre löneläge än vad man gjort i de äldre pensionsbestämmelserna.

Följden av det nya systemet har blivit, att pensionen endast för ett fåtal tjänstemän uppgår till $\frac{2}{3}$ av slutavlöningen. Å de dyraste orterna uppgår den till omkring hälften av den lön, vederbörande åtnjutit. Det torde ligga i öppen dag, att nuvarande pensionsnivå är otillfredsställande och att övergången i pensionsstat för flertalet tjänstemän betyder inskränkningar och försakelser. De otillfredsställande pensionsförhållandena hava blivit än mer framträdande genom den år 1934 beslutade nedsättningen i pensionsåldrarna. (Det må erinras om att denna nedsättning genom av riksdagen beslutade övergångsordningen gjordes successiv och hittills inskränkt sig till ett års avkortning av tjänstetiden men att densamma från 1 juli 1938 ökas med ett år vid varje budgetårs ingång till dess densamma fullständigt genomförts.) Vid den utredning rörande tjänstepensioneringen, som verkställdes av 1930 års pensionskommitté, föreslogs även, att pensionerna skulle utgöra $\frac{2}{3}$ av avlöningen å medeldyrt. I Kungl. Maj:ts proposition till 1934 års riksdag angående rätt till tjänstepension för tjänstemän tillhörande den civila statsförvaltningen och för arbetare i statens tjänst erkänner finansministern i sak det berättigade häri då han säger: Enligt min mening kunna onekligen vissa skäl anföras till stöd för de sakkunnigas förslag om sådan ändring i pensionsunderlagens beräkning, att lönen för någon ortsgroup högre än den lägsta skulle tjäna såsom grundval för beräkningen. Inom finansdepartementet hava ock vissa olika alternativ för en dylik ändring varit under omprövning.

Att pensionsförmånerna lämnades orubbade vid 1934 års omarbetning av pensionsbestämmelserna berodde förutom på statsfinansiella skäl på att man icke ville verkställa en pensionsreglering före avlöningsregleringen. Detta skäl kvarstår givetvis ännu oförändrat och avsikten med det nu anförda är ej heller att föreslå ändringar i de nuvarande pensionsbestämmelserna. Syftet är endast att påvisa, att de nuvarande pensionsbeloppen äro förhållandevis små och att man därför utan risk för att föregripa den kommande pensionsregleringen kan för pensionärerna vidtaga åtgärder liknande dem, som man vid 1937 års riksdag beslutade beträffande i tjänst varande tjänstemännen.

För att ytterligare belysa detta sakförhållande skall här nedan lämnas en sammanställning, utvisande dels nuvarande pensionsförmåner, inklusive dyrtidstillägg vid indexläget 156/157 (d. v. s. det indexläge till vilket den fasta lönedelen anpassats i 1936 års lönekommittés förslag), dels det belopp vartill två tredjedelar av den fasta lönedelen å medeldyrt (E-ort) enligt samma förslag uppgår, dels ock de av 1930 års pensionskommitté föreslagna pen-

sionsförmånerna. I sammanställningen ha av utrymmesskäl endast medtagits var femte lönegrad.

Lönegrad	Nuvarande pensionsförmåner inklusive dyrtidstillägg, vid indexläget 156/157	Två tredjedelar av den fasta lönedelen å E-ort enligt 1936 års lönekommittés förslag	Av 1930 års pensionsakkunniga föreslagna pensionsbelopp	Skillnad mellan nuvarande pension jämte dyrtidstillägg vid indexläget 156/157 å ena samt $\frac{2}{3}$ av fast lönedel å E-ort enl. 1936 års lönekommittés förslag å andra sidan
	kr.	kr.	kr.	kr.
5	1 860	2 346	2 268	486
10	2 412	2 964	2 940	552
15	3 396	4 024	4 116	628
20	4 392	5 100	5 244	708
25	5 976	6 740	7 068	764
30	7 572	8 400	9 036	828

Av vad i det förestående anförts torde framgå, att pensionsförmånerna såväl absolut som i förhållande till de avlöningsbelopp till vilka de hänföra sig äro för låga och att man, då pensionsförhållandena för statstjänstemännen efter löneregleringens genomförande skola mera definitivt ordnas, måste räkna med ej oväsentliga förhöjningar av pensionsbeloppen. Att det därvid icke endast kan bli fråga om att höja pensionerna för de tjänstemän, som pensionerats efter ett nytt pensionsreglementes antagande, utan att även de äldre pensionärerna böra i rimlig mån tillgodoses, synes oss ligga i öppen dag. Pensionernas låga nivå är ju framför allt beroende på att desamma baserats på A-orts löner, något som ju numera allmänt erkännes såsom en oriktig princip. Att detta missförhållande ej skulle rättas till även beträffande äldre pensionärer i samband med den blivande pensionsregleringen förefaller oss otänkbart. Det skulle ju innebära att vissa av dessa pensionärer icke blott skulle få för små pensioner under den tid en felaktig princip legat till grund för pensionsberäkningen utan även efter det principen övergivits.

Det av omständigheterna betingade uppskovet med löneregleringen för statstjänstemännen har i själva verket hårdast drabbat just pensionärerna, vilka dessutom obestriddigen bäst varit i behov av förbättringar i sina villkor. För dem kan ej heller hoppet om att förhållandena i en framtid skola kunna ordnas på ett tillfredsställande sätt innebära någon tröst, vilket måhända kan sägas beträffande i tjänst varande befattningshavare. För pensionärerna gäller det ju framför allt dagens behov, möjligheten att, efter det de i samhällets tjänst förbrukat sina krafter, tillbringa sin levnadsafton utan att tryckas av ekonomiska bekymmer och alltför hårda försakelser.

Vid angivna förhållanden synes det oss rimligt och riktigt, att statsmakterna övertväga möjligheten att genom provisoriska åtgärder, i likhet med vad som föregående år skedde beträffande i tjänst varande befattnings-

havare, i någon mån förbättra pensionärernas villkor under tiden intill dess deras pensionsförhållanden bliva definitivt ordnade. Helt naturligt måste man därvid framgå med en viss försiktighet, så att man icke föregriper eller försvårar den blivande pensionsregleringen. Av de ovan anförda siffrorna torde emellertid framgå, att man därvid kan röra sig inom en relativt vid ram. Under alla förhållanden synes man vara på den säkra sidan om man till utgångspunkt väljer den avlöningsförbättring, som 1936 års lönekommitté föreslagit. Enligt kommittébetänkandet uppgår denna till ungefär 300 kr. för befattningshavare. Även om pensionerna allt fortfarande skulle beräknas å A-orts löner, skulle häremot svara en pensionsförbättring av omkring 200 kr. för år. För vår del ha vi från denna utgångspunkt ansett oss böra föreslå en provisorisk pensionsförstärkning åt f. d. befattningshavare i statens tjänst med 15 kr. i månaden, d. v. s. 180 kr. för år. I analogi med vad som beslutades beträffande den provisoriska avlöningsförstärkningen torde dyrtidstillägg ej böra utgå å provisorisk pensionsförstärkning.

Under återopande av vad sålunda anförts få vi hemställa,

att riksdagen ville besluta, att provisorisk pensionsförstärkning till ett belopp av 180 kr. per år skall utgå till f. d. befattningshavare, vilka varit anställda inom förvaltningsgrenar, för vars tjänstemän civila resp. militära pensionsreglementena äro gällande.

Stockholm den 22 januari 1938.

Ernst Åqvist.

John Bergvall.
